

Gymnasial lärlingsanställning

Sammanfattning

Utbildningsutskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition 2013/14:80 Gymnasial lärlingsanställning, två motioner som väckts med anledning av propositionen och en motion från den allmänna motionstiden 2013. I betänkandet finns ett yttrande från arbetsmarknadsutskottet.

I propositionen föreslås en ny lag om gymnasial lärlingsanställning. Förslaget innebär att en elev som genomgår en gymnasial lärlingsutbildning inom ett av gymnasieskolans yrkesprogram ska kunna vara anställd i en ny anställningsform, gymnasial lärlingsanställning. Avvikelser från den föreslagna lagen ska få göras genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation. Arbetstagare som omfattas av lagen om gymnasial lärlingsanställning föreslås undantas från tillämpningsområdet för lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Det lämnas också ett förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) som innebär att en elev inom den gymnasiala lärlingsutbildningen som utför arbete enligt ett utbildningskontrakt inte ska anses som arbetstagare, om inte arbetet omfattas av ett avtal om gymnasial lärlingsanställning.

En anställning enligt den nya lagen föreslås omfatta hela eller en del av tiden för det arbetsplatsförlagda lärandet. En sådan anställning omfattar alltså inte helger eller lov. För att eleven ska hinna fullgöra sin utbildning under terminerna lämnas ett förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480) som innebär att arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning ska ha rätt till semesterledighet enbart om detta har avtalats särskilt. En arbetstagare i en sådan anställning ska under pågående anställning ha rätt till semesterersättning för den semesterlön som har tjänats in men inte tagits ut.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2014.

Utbildningsutskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionerna.

I betänkandet finns fyra reservationer (S, MP, V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	7
Inledning	7
Gymnasial lärlingsanställning	7
Gymnasial lärlingsanställning och kollektivavtal	12
En ny anställningsform för lärlingar	14
Gymnasial lärlingsutbildning	15
Reservationer	21
1. Gymnasial lärlingsanställning, punkt 1 (V)	21
2. Gymnasial lärlingsanställning och kollektivavtal, punkt 2 (S, MP, V)	22
3. Översyn av gymnasial lärlingsutbildning, punkt 4 (S, MP)	22
4. Gymnasial lärlingsutbildning och arbetsmarknadens parter, punkt 5 (S, MP, V)	23
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	24
Propositionen	24
Följdmotionerna	24
Motion från allmänna motionstiden hösten 2013	24
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	25
Förslag till lag om gymnasial lärlingsanställning	25
Förslag till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd	27
Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	28
Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480)	30
<i>Bilaga 3</i>	
Arbetsmarknadsutskottets yttrande	31

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Gymnasial lärlingsanställning

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om gymnasial lärlingsanställning,
2. lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd,
3. lag om ändring i skollagen (2010:800),
4. lag om ändring i semesterlagen (1977:480). Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:80 punkterna 1–4 och avslår motion 2013/14:Ub6 av Rossana Dinamarca m.fl. (V).

Reservation 1 (V)

2. Gymnasial lärlingsanställning och kollektivavtal

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 3.

Reservation 2 (S, MP, V)

3. En ny anställningsform för lärlingar

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ub225 av Lars-Axel Nordell och Mikael Oscarsson (båda KD).

4. Översyn av gymnasial lärlingsutbildning

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 3 (S, MP)

5. Gymnasial lärlingsutbildning och arbetsmarknadens parter

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 2.

Reservation 4 (S, MP, V)

Stockholm den 8 maj 2014

På utbildningsutskottets vägnar

Tomas Tobé

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Tobé (M), Ibrahim Baylan (S), Betty Malmberg (M), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Tina Acketoft (FP), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (FP), Jabar Amin (MP), Yvonne Andersson (KD), Carina Herrstedt (SD), Rossana Dinamarca (V), Michael Svensson (M), Adnan Dibrani (S) och Björn Samuelson (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition 2013/14:80 Gymnasial lärlingsanställning, två motioner som väckts med anledning av propositionen och en motion från den allmänna motionstiden 2013. En redovisning av motionerna finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Ett yttrande från arbetsmarknadsutskottet återges i bilaga 3 (yttr. 2013/14:AU3y).

Bakgrund

Bakgrunden till ärendet är att regeringen i juli 2009 beslutade att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda förutsättningarna för att inom den gymnasiala lärlingsutbildningen kombinera anställning och studier (dir. 2009:70). Utredningen tog namnet Lärlingsutredningen (U 2009:02). I mars 2010 överlämnade utredningen betänkandet Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv (SOU 2010:19). Betänkandet har remissbehandlats tillsammans med promemorian Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G) som tagits fram inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Därutöver har också promemorian Ändring i semesterlagen med anledning av gymnasial lärlingsanställning (U2013/2796/GV), som tagits fram inom Regeringskansliet, remissbehandlats.

Regeringen behandlade vissa delar av förslagen i betänkandet (SOU 2010:19) och promemorian (U2010/5775/G) i propositionen Kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning (prop. 2010/11:104) och föreslog bestämmelser i skollagen (2010:800) om utbildningskontrakt. Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget (bet. 2010/11:UbU17, rskr. 2010/11:305). Lagen (2011:877) om ändring i skollagen trädde i kraft den 1 juli 2011.

Lagrådet har yttrat sig över förslagen i betänkandet och de två promemoriorna. Regeringen har följt Lagrådets förslag.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag om gymnasial lärlingsanställning. Förslaget innebär att en elev som genomgår en gymnasial lärlingsutbildning inom ett av gymnasieskolans yrkesprogram ska kunna vara anställd i en ny anställningsform, gymnasial lärlingsanställning. Avvikelser från den föreslagna lagen ska få göras genom kollektivavtal som har slutits eller god-

känts av en central arbetstagarorganisation. Arbetstagare som omfattas av lagen om gymnasial lärlingsanställning föreslås undantas från tillämpningsområdet för lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Det lämnas också ett förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) som innebär att en elev inom den gymnasiala lärlingsutbildningen som utför arbete enligt ett utbildningskontrakt inte ska anses som arbetstagare, om inte arbetet omfattas av ett avtal om gymnasial lärlingsanställning.

En anställning enligt den nya lagen föreslås omfatta hela eller en del av tiden för det arbetsplatsförlagda lärandet. En sådan anställning omfattar alltså inte helger eller lov. För att eleven ska hinna fullgöra sin utbildning under terminerna lämnas ett förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480) som innebär att arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning ska ha rätt till semesterledighet enbart om detta har avtalats särskilt. En arbetstagare i en sådan anställning ska under pågående anställning ha rätt till semesterersättning för den semesterlön som har tjänats in men inte tagits ut.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2014.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag och en motion som rör förslaget. Därefter behandlar utskottet motioner som innehåller tillkännagivanden som anknyter till lagförslagen.

Gymnasial lärlingsanställning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller propositionens förslag om en ny lag om gymnasial lärlingsanställning, lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd, lag om ändring i skollagen (2010:800) och lag om ändring i semesterlagen (1977:480). Därmed avslår riksdagen ett motionsyrkande om avslag på propositionen.

Jämför reservation 1 (V).

Propositionen

Bakgrund och principiella utgångspunkter

Gymnasieskolan reformerades hösten 2011 (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8). Reformen innebär bl.a. att gymnasial lärlingsutbildning har införts som en alternativ utbildningsväg inom de tolv yrkesprogrammen.

Den gymnasiala lärlingsutbildningen ställer samma formella krav på elevers förkunskaper som den skolförlagda utbildningen. Utbildningsmålen är desamma, och båda utbildningsvägarna ska leda till en gymnasial yrkesexamen. Arbetslivets tydligare involvering i lärlingsutbildningen innebär dock att åtaganden och ansvarsfördelning mellan arbetsplatsen och skolhuvudmannen måste vara tydliga. Därför ska s.k. utbildningskontrakt upprättas för varje elev i vilka det bl.a. ska framgå vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen, hur ansvar för eventuella skador fördelas, avtalstid och grunderna för att kontraktet ska kunna upphöra innan avtalstiden har löpt ut (16 kap. 11 a § skollagen [2010:800]).

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram. En elev som deltar i en gymnasial lärlingsutbildning utför dock en väsentligt större andel av sin utbildning som arbetsplatsförlagt lärande än en elev i en huvudsakligen skolförlagd yrkesutbildning. Enligt lärlingsutredningen (SOU 2010:19) har arbetsmarknadens parter agerat som att elevstatus ska gälla under arbetsplatsförlagd utbildning.

I den arbetsrättsliga lagstiftningen finns inte någon definition av begreppet arbetstagare. Parterna disponerar inte över om den arbetspresterande parten är arbetstagare eller inte. För att avgöra om en elev är arbetstagare sker en prövning av samtliga omständigheter på arbetsplatsen och vid utförandet av arbetsuppgifterna.

Lärlingsutredningen gör bedömningen att gymnasiala lärlingar under genomförande av den arbetsplatsförlagda utbildningen sannolikt anses som arbetstagare. Regeringen anser att det är otillfredsställande att det råder oklarhet om elevers rättsliga ställning när de utför den arbetsplatsförlagda delen av lärlingsutbildningen.

Regeringens lagförslag

I proposition 2013/14:80 Gymnasial lärlingsanställning föreslås att en ny anställningsform för gymnasiala lärlingar ska införas – gymnasial lärlingsanställning. Anställningen ska regleras i en särskild lag om gymnasial lärlingsanställning. Enligt den nya lagen får en elev som genomgår en gymnasial lärlingsutbildning och den juridiska eller fysiska person som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av en sådan utbildning enligt ett utbildningskontrakt ingå avtal om tidsbegränsad anställning (avtal om gymnasial lärlingsanställning) inom ramen för det arbetsplatsförlagda lärandet (1 §). Regeringen anger som skäl för sitt förslag i denna del bl.a. följande: Den gymnasiala lärlingsutbildningen har som ett av sina främsta syften att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden genom att föra skola och arbetsliv närmare varandra. Regeringen anser att ett bra sätt att ytterligare främja detta är att underlätta möjligheter till anställning av elever redan under utbildningen. En anställning kan stimulera eleverna inom lärlingsutbildningen till ett ökat engagemang för sin utbildning och motivera lärlingarna att fullfölja denna i stället för att gå ut i arbete i förtid, något som kan bli problematiskt om arbetsmarknaden senare viker. Möjligheten till anställning redan under utbildningen kan också underlätta för företag att på ett tidigare stadium säkra sin kompetensförsörjning som på sikt kan leda till en tillsvidareanställning efter avslutad utbildning.

I propositionen föreslås också att det ska införas bestämmelser i *skollagen (2010:800)* som innebär att en elev som utför arbete enligt ett utbildningskontrakt inte i det sammanhanget ska anses som arbetstagare, om inte arbetet omfattas av ett avtal om gymnasial lärlingsanställning. Ett sådant avtal ska kunna ingås med stöd av den särskilda lagen. Regeringen anger som skäl för sitt förslag i denna del bl.a. följande: För lärlingar som inte har ingått ett muntligt eller skriftligt avtal om en anställning kan det komma att uppstå oklarheter huruvida de ska betraktas som elev eller arbetstagare. Denna osäkerhet kan påverka företagets vilja att ta emot lärlingar. Regeringen anser därför att det är angeläget att tydliggöra elevernas rättsliga ställning. Genom att göra detta och införa en särskilt anpassad reglering för gymnasiala lärlingsanställningar skapas bättre förutsättningar för att i ökad utsträckning såväl ta emot som anställa lärlingar. Eftersom utbild-

ningsinnehållet är det mest väsentliga i lärlingsutbildningen anser regeringen att utgångspunkten bör vara att en lärling inte ska anses som arbetstagare samt att detta bör komma till uttryck i skollagen.

Regeringen föreslår vidare att arbetstagare som har en gymnasial lärlingsanställning ska undantas från tillämpningsområdet för *lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS*, vilket ska framgå av både den särskilda lagen (1 §) och LAS. Regeringen anger som skäl för sitt förslag i denna del bl.a. följande: Det finns redan i dag möjlighet att träffa avtal om tidsbegränsad anställning enligt LAS och möjlighet för arbetsmarknadens parter att sluta kollektivavtal om andra former av visstidsanställningar som kan anpassas för gymnasiala lärlingar. Flertalet av bestämmelserna i LAS lämpar sig dock inte för att tillämpas på anställda gymnasiala lärlingar, bl.a. bestämmelserna om uppsägning och avskedande. Regeringen konstaterar vidare att allmän visstidsanställning går över till en tillsvidareanställning om arbetstagaren har varit anställd i mer än två år under en femårsperiod. Anställning av gymnasiala lärlingar kan därför bli mindre attraktivt för vissa arbetsgivare, om allmän visstidsanställning är den enda lagstadgade möjligheten till anställning av dessa lärlingar. Det finns visserligen möjlighet att ingå kollektivavtal som är anpassade för gymnasiala lärlingar. Utgångspunkten bör dock enligt regeringens mening vara att alla relevanta arbetsgivare ska ges möjlighet att kunna erbjuda arbetsplatsförlagt lärande och anställa lärlingar, även sådana som inte har slutit kollektivavtal.

Enligt förslaget ska ett avtal om gymnasial lärlingsanställning vara ogiltigt i den utsträckning det upphäver eller inskränker en arbetstagares rättigheter enligt lagen om gymnasial lärlingsanställning. Avvikelser från lagen får dock göras genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation. En arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal föreslås få tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar i den avtalsslutande arbetstagarorganisationen men som sysselsätts i sådant arbete som avses med avtalet (2 §).

Avtal om gymnasial lärlingsanställning ska enligt regeringens förslag få avse hela eller en del av tiden för det arbetsplatsförlagda lärandet i den gymnasiala lärlingsutbildningen (3 §). En sådan anställning omfattar dock inte helger eller lov. För att eleven ska hinna fullgöra sin utbildning under terminerna föreslår regeringen en ändring i *semesterlagen (1977:480)* som innebär att arbetstagare i en gymnasial lärlingsanställning ska ha rätt till semesterledighet enbart om detta har avtalats särskilt. En arbetstagare i en sådan anställning ska under pågående anställning ha rätt till semesterersättning för den semesterlön som har tjänats in men inte tagits ut.

Arbetsgivare ska enligt propositionen vara skyldiga att lämna skriftlig information till arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning om alla villkor som är av väsentlig betydelse för anställningsavtalet eller anställningsförhållandet. I den nya lagen om gymnasial lärlingsanställning anges en miniminivå för vilka villkor som arbetsgivaren typiskt sett ska informera

om. Informationsskyldigheten gäller endast vid anställningar som är längre än tre veckor (4 §). Arbetsgivare ska vidare lämna ny skriftlig information inom en månad om förutsättningarna för anställningen ändras genom ett beslut av arbetsgivaren eller genom en överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetstagaren och ändringen gäller någon av de uppgifter som arbetsgivaren har informerat om eller skulle ha informerat om (5 §).

En gymnasial lärlingsanställning ska enligt lagförslaget upphöra när lärlingen avslutar det arbetsplatsförlagda lärandet i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Anställningen upphör dock dessförinnan om den löper ut enligt avtalet om gymnasial lärlingsanställning eller om en part frånträder utbildningskontraktet. Anställningen kan även upphöra före avtalstidens slut om en part har rätt att frånträda utbildningskontraktet i enlighet med villkoren i det men väljer att enbart avsluta anställningen (6 §).

Den nya lagen föreslås även innehålla regler om skadeståndsskyldighet för arbetsgivare i vissa fall, preskription och rättegångsbestämmelser (7–9 §§).

Regeringen föreslår att lagförslagen ska träda i kraft den 1 juli 2014.

Yttrande från arbetsmarknadsutskottet

Av arbetsmarknadsutskottets yttrande (yttr. 2013/14:AU3y) framgår bl.a. följande: Den ordning som regeringen nu föreslår med en särskild lag om gymnasial lärlingsanställning där anställningsformen regleras, en undantagsbestämmelse i LAS och ett tydliggörande i skollagen om att en lärling som utgångspunkt inte är arbetstagare är, enligt arbetsmarknadsutskottet, en väl avvägd ordning.

När det gäller förslaget om att arbetstagare som är anställda i gymnasial lärlingsanställning ska undantas från LAS bör det framhållas att flera av bestämmelserna i LAS inte lämpar sig för tillämpning på anställda gymnasiala lärlingar. Genom sin utbildningskoppling avviker den föreslagna anställningsformen från vad som vanligtvis gäller för ett anställningsförhållande, t.ex. i fråga om uppsägning och avskedande. Arbetsmarknadsutskottet anser därför att det är en rimlig avvägning att undanta gymnasiala lärlingar från LAS tillämpningsområde. Arbetsmarknadsutskottet välkomnar samtidigt regeringens förslag om att det i den nya lagen om gymnasial lärlingsanställning ska införas en informationsskyldighet för arbetsgivaren om anställningsvillkoren liknande den som finns i LAS. Vidare anser arbetsmarknadsutskottet att den rättsliga utformning som regeringen i övrigt föreslår är väl utformad.

Arbetsmarknadsutskottet ställer sig bakom regeringens lagförslag. Det innebär att arbetsmarknadsutskottet anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka propositionen och avstyrka motionen 2013/14:Ub6 (V).

Motionen

I kommittémotion 2013/14:Ub6 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) föreslås att riksdagen ska avslå propositionen. Enligt motionärerna bör man vara varsam med att införa nya anställningsformer. Lärlingsanställningar i deras egentliga mening är i dag enligt motionärerna förbehållna dem som går en färdigutbildning inom en anställning. Sådana anställningar bygger på lärlings- eller utbildningsavtal mellan arbetsmarknadens parter. Regeringen redovisar enligt motionärerna inga tungt vägande skäl för att gå ifrån dagens ordning där lärlingsanställningar är förbehållna denna grupp. Elever inom den gymnasiala lärlingsutbildningen kan redan i dag anställas under utbildningstiden om så skulle önskas, framför allt genom visstidsanställning och anpassade kollektivavtal. Åtgärder för att ytterligare uppmuntra detta är enligt motionärerna inte eftersträvansvärda. Om regeringens förslag skulle antas skulle enligt motionärerna även den olyckliga situationen uppstå att eleverna undantas från LAS. De fackliga organisationerna skulle då, framhåller motionärerna, fräntas inflytande, kontroll och påverkan på dessa anställningar.

Utskottets ställningstagande

Sverige har, till skillnad från flera europeiska länder, en lång tradition av skolförlagd yrkesutbildning. Genom gymnasiereformen (Gy 2011) finns dock sedan några år en gymnasial lärlingsutbildning som en alternativ utbildningsväg inom yrkesprogrammen. Länder med yrkesutbildningen organiserad som lärlingsutbildning har generellt en lägre ungdomsarbetslöshet än Sverige. Ett viktigt skäl till detta är den nära relationen mellan utbildning och arbetsliv. Den gymnasiala lärlingsutbildningen har som ett av sina främsta syften att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden genom att föra skola och arbetsliv närmare varandra. Utbildningsutskottet anser mot den bakgrunden i likhet med regeringen att ett bra sätt att ytterligare främja detta är att underlätta möjligheterna till anställning av elever redan under utbildningen.

Utbildningsutskottet anser också att en anställning kan stimulera eleverna inom lärlingsutbildningen till ett ökat engagemang för sin utbildning och motivera lärlingarna att fullfölja utbildningen. Genom att kunna anställa lärlingarna under utbildningen bör också företagen som tar emot lärlingar på ett tidigare stadium kunna säkra sin kompetensförsörjning och underlätta för att lärlingarna på sikt ska kunna få tillsvidareanställningar efter avslutad utbildning.

En viktig utgångspunkt för regeringens förslag har varit att det i dag råder oklarhet om elevers rättsliga ställning när de utför den arbetsplatsförlagda delen av lärlingsutbildningen och att detta är otillfredsställande. Utbildningsutskottet delar regeringens uppfattning att oklarheter på området är otillfredsställande. Det är viktigt för både eleverna och företagen som tar emot dem att få klarhet i om lärlingarna ska betraktas som elever

eller arbetstagare. Den ordning som regeringen nu föreslår med en särskild lag om gymnasial lärlingsanställning där anställningsformen regleras, en undantagsbestämmelse i LAS och ett tydliggörande i skollagen om att en lärling som utgångspunkt inte är arbetstagare anser utbildningsutskottet i likhet med arbetsmarknadsutskottet är en väl avvägd ordning.

När det gäller förslaget om att arbetstagare som har gymnasiala lärlingsanställningar ska undantas från LAS bör det framhållas att det visserligen redan i dag finns möjlighet att träffa avtal om tidsbegränsad anställning enligt LAS och möjlighet för arbetsmarknadens parter att sluta kollektivavtal om andra former av visstidsanställningar som kan anpassas för gymnasiala lärlingar. Flera av bestämmelserna i LAS lämpar sig dock inte för tillämpning på anställda gymnasiala lärlingar. Genom sin utbildningskoppling avviker den föreslagna anställningsformen från vad som vanligtvis gäller för ett anställningsförhållande, t.ex. i fråga om uppsägning och avskedande. Utbildningsutskottet anser därför i likhet med arbetsmarknadsutskottet att det är en rimlig avvägning att undanta gymnasiala lärlingar från LAS tillämpningsområde.

Även i övrigt anser utbildningsutskottet att förslagen på rättslig reglering är väl avvägda.

Med det anförda tillstyrker utbildningsutskottet regeringens proposition och avstyrker motion 2013/14:Ub6 (V).

Utskottet övergår nu till under särskilda rubriker behandla de motioner som innehåller en begäran om tillkännagivanden som rör frågor som anknyter till lagförslagen.

Gymnasial lärlingsanställning och kollektivavtal

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att endast företag med kollektivavtal ska kunna använda sig av den gymnasiala lärlingsanställningen.

Jämför reservation 2 (S, MP, V).

Propositionen

I propositionen (s. 18–19) sägs bl.a. följande om vilka företag som ska kunna använda sig av den gymnasiala lärlingsanställningen:

Utgångspunkten bör enligt regeringens mening vara att alla relevanta arbetsgivare ska ges möjlighet att erbjuda arbetsplatsförlagt lärande och anställa lärlingar. Förutsättningarna för anställning bör därför inte begränsas till arbetsgivare som är bundna av kollektivavtal. Den nya särskilda lagen bör dock göras semidispositiv, dvs. arbetsmarknadens parter bör ges möjlighet att genom kollektivavtal träffa överenskommelser som innebär en avvikelse från lagen.

Yttrande från arbetsmarknadsutskottet

Av arbetsmarknadsutskottets yttrande (ytr. 2013/14:AU3y), i vilket arbetsmarknadsutskottet avstyrker kommittémotion 2013/14:Ub7 (S) yrkande 3, framgår bl.a. följande:

I likhet med regeringen anser arbetsmarknadsutskottet att utgångspunkten bör vara att alla relevanta arbetsgivare ska ges möjlighet att kunna erbjuda arbetsplatsförlagt lärande och anställa lärlingar. Att begränsa sig till arbetsgivare som har kollektivavtal vore fel väg att gå. Ett sådant krav skulle kunna utestänga en stor andel av de små och medelstora företagen i Sverige och därmed försvåra strävan att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden.

I sin motion påpekar motionärerna även vikten av att den arbetsrättsliga lagstiftning som behövs med anledning av införandet av gymnasiala lärlingsanställningar utformas med hänsyn till den svenska arbetsmarknadsmodellen. Arbetsmarknadsutskottet noterar i det sammanhanget att den föreslagna 2 § i den nya lagen om gymnasial lärlingsanställning tillåter att avvikelser från lagen får göras genom kollektivavtal som slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation, helt i linje med vad som är vedertaget på det arbetsrättsliga området.

Motionen

I kommittémotion 2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 3 föreslås att endast företag med kollektivavtal ska kunna använda sig av den gymnasiala lärlingsanställningen. Med detta vill motionärerna betona vikten av att anställningen sker inom ramen för branschens speciella behov och struktur och med hänsyn till vad som i övrigt regleras i kollektivavtalen. Vidare framhåller motionärerna att den arbetsrättsliga lagstiftningen som behöver ändras vid införandet av den nya lagen om gymnasial lärlingsanställning bör ändras på det sätt som är vedertaget inom det arbetsrättsliga området, dvs. genom dispositiv lagstiftning med hänsyn till den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Utskottets ställningstagande

När det gäller frågan om vilka företag som ska kunna använda sig av den gymnasiala lärlingsanställningen anser utbildningsutskottet i likhet med regeringen och arbetsmarknadsutskottet att utgångspunkten bör vara att alla relevanta arbetsgivare ska ges möjlighet att erbjuda arbetsplatsförlagt lärande och anställa lärlingar. Att begränsa sig till arbetsgivare som har kollektivavtal vore fel väg att gå och riskerar att helt i onödan försvåra för företag utan kollektivavtal att anställa lärlingar och därmed också försvåra strävan att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden.

Utbildningsutskottet vill vidare, i likhet med arbetsmarknadsutskottet, framhålla att den föreslagna 2 § i den nya lagen om gymnasial lärlingsanställning tillåter att avvikelser från lagen görs genom kollektivavtal som slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation, helt i linje med vad som är vedertaget på det arbetsrättsliga området.

Mot den bakgrunden avstyrker utbildningsutskottet motion 2013/14:Ub7 (S) yrkande 3.

En ny anställningsform för lärlingar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utreda en ny anställningsform för lärlingar.

Motionen

I motion 2013/14:Ub225 av Lars-Axel Nordell och Mikael Oscarsson (båda KD) begärs att det utreds hur en ny anställningsform för lärlingar kan utformas. Det behövs en lärlingsanställningsform som tar hänsyn till den unges lägre produktivitet, utbildningsmomentet och att det också krävs insatser från företaget för att handleda en lärling. En sådan lärlingsanställningsform skulle exempelvis kunna omfatta 18 månaders anställning upp till 23 års ålder i ett första steg, i nästa steg 36 månaders anställning upp till 30 år. Det bör betalas ut ekonomisk kompensation till de företag som anställer lärlingarna.

Utskottets ställningstagande

I och med den aktuella propositionen föreslås en ny anställningsform för gymnasiala lärlingar. Utskottet har ovan ställt sig bakom propositionen. I den här aktuella motionen föreslår motionärerna att en ny anställningsform för lärlingar ska utredas vidare som bl.a. innehåller förslag om en lärlingsanställning som omfattar lärlingsanställning upp till 36 månader för lärlingar i åldern 23–30 år. I propositionen aviseras inga fortsatta utredningsåtgärder i den riktning som motionärerna efterfrågar. Inte heller utskottet ser några behov av någon fortsatt utredning av en ny anställningsform för lärlingar i enlighet med den inriktning som motionärerna förordar, och avstyrker således motion 2013/14:Ub225 (KD).

Gymnasial lärlingsutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en översyn av den gymnasiala lärlingsutbildningen och att arbetsmarknadens parter bör bjudas in i syfte att komma överens om en framtida lärlingsutbildning.

Jämför reservationerna 3 (S, MP) och 4 (S, MP, V).

Bakgrund

Gymnasiereformen

Regeringen beslutade i februari 2007 att tillkalla en särskild utredare för att lämna förslag till en reformerad gymnasieskola (dir. 2007:08, 2007:143). Gymnasieutredningen inledde sitt arbete i februari 2007 (SOU 2008:27) och presenterade sitt betänkande Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola i mars 2008 (SOU 2008:27). Efter ett remissförfarande lade regeringen i maj 2009 fram proposition 2008/09:188 Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan. Riksdagen ställde sig sedermera bakom propositionen hösten 2009 (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8). Genom gymnasiereformen (Gy 2011) har bl.a. gymnasial lärlingsutbildning införts som en alternativ utbildningsväg inom yrkesprogrammen. Den gymnasiala yrkesutbildningen har reformerats bl.a. för att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden.

Införandet av den gymnasiala lärlingsutbildningen föregicks av en försöksverksamhet som inleddes den 1 juli 2008 enligt förordningen (2007:1349) om försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning. I försöket var det möjligt att förena studier i vissa ämnen i gymnasieskolan med en anställning som syftade till yrkesutbildning. Regeringen inrättade i samband med försöksverksamheten Nationella lärlingskommittén (U 2008:09) med representanter för arbetsmarknadens organisationer. Kommittén hade till uppgift att ge råd och stöd till försöksverksamheten och främja den arbetsplatsförlagda utbildningen. Vidare hade kommittén i uppdrag att stimulera samverkan mellan skola och arbetsliv, följa upp försöket utifrån näringslivets behov och att uppmärksamma utvecklingsbehov (dir. 2008:106). Kommittén lämnade två delbetänkanden och ett slutbetänkande i november 2011, Gymnasial lärlingsutbildning – med fokus på kvalitet! Hur stärker vi kvaliteten i gymnasial lärlingsutbildning? (SOU 2011:72).

Nationella och lokala programråd

Av 8 § förordningen (2011:555) med instruktion för Statens skolverk framgår att myndigheten ska ansvara för de nationella råden för yrkesprogrammen i gymnasieskolan.

Av 1 kap. 8 § gymnasieförordningen (2010:2039) framgår att det för yrkesprogrammen ska finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv.

Av 4 kap. 5 § gymnasieförordningen framgår bl.a. att när Skolverket meddelar föreskrifter om programfördjupning för yrkesprogram ska berörda nationella programråd höras.

Av 5 kap. 9 § gymnasieförordningen framgår att berörda nationella programråd ska höras om en ansökan om att inrätta en särskild variant som avser yrkesprogram behandlas av Skolverket.

När det gäller de nationella programråden för varje yrkesprogram kan framhållas att utskottet i samband med behandlingen av gymnasiereformen betonade vikten av att näringslivet ges inflytande över yrkesutbildningen. Detta är viktigt inte minst när det gäller behovet av att matcha utbildningens innehåll med efterfrågan på arbetsmarknaden så att ungdomar får arbete efter avslutad yrkesutbildning (bet. 2009/10:UbU3 s. 39).

Skolverkets generaldirektör framhöll vid utskottets offentliga utfrågning om gymnasiereformen den 19 februari 2013 att de tolv nationella programråden har betytt mycket för kvaliteten i yrkesprogrammen och för Skolverkets förmåga att ge riktigt bra innehåll i gymnasieskolans utbildningar. Vidare påtalade generaldirektören att ledamöterna i de nationella programråden är en bred representation från bransch- och arbetslivsorganisationer och myndigheter (2012/13:RFR8).

Vissa satsningar på lärlingsutbildningen

I budgetpropositionen för 2013 bedömde regeringen att Skolverket, i likhet med Skolinspektionen, behöver förstärka arbetet med yrkesutbildningen. Skolinspektionen tillfördes 5 miljoner kronor permanent från 2012 för att förstärka arbetet med yrkesutbildningen. Regeringen anförde att det finns behov av särskilda resurser för att underlätta Skolverkets omställning mot en samlad, långsiktig satsning för att stärka kvaliteten i yrkesutbildningen. Exempelvis bör arbetet stärkas när det gäller handledarutbildning och samverkan med arbetslivet, branscher och parter på arbetsmarknaden. Skolverket tillfördes 10 miljoner kronor för detta ändamål 2013. Regeringen beräknade att motsvarande belopp skulle tillföras permanent fr.o.m. 2014. Riksdagen ställde sig bakom regeringens förslag till anslagshöjning (prop. 2012/13:1 utg.omr. 16 s. 71, bet. 2012/13:UbU1, rskr. 2012/13:113).

I budgetpropositionen för 2014 anförde regeringen, när det gäller det arbetsplatsförlagda lärandet, att samarbetet mellan berörda myndigheter, branschorganisationer och parter om olika former av lärande i arbetslivet bör intensifieras. Regeringen menade att detta samarbete även bör omfatta andra frågor, t.ex. ungdomars övergång från utbildning till arbetsmarknad. Regeringen föreslog därför att 6 miljoner kronor skulle avsättas för dessa ändamål för 2014 och beräknade 8 miljoner kronor per år för 2015 och

2016 samt 6 miljoner kronor per år för 2017 och 2018 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 16 s. 69). Riksdagen ställde sig bakom regeringens förslag (bet. 2013/14:UbU1, rskr. 2013/14:104).

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2014 medel för flera insatser för att öka lärlingsutbildningens attraktivitet och kvalitet, bl.a. en kostnadsersättning till eleven på 1 000 kronor per studiemånad då lärlingen har utbildningskontrakt. Det motsvarar ca 100 kronor per dag som eleven är på arbetsplatsen. Vidare framhöll regeringen att kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet ökar om den som handleder lärlingen är väl förtrogen med vad det innebär att vara handledare. Därför föreslog regeringen höjda anslag för att arbetsgivaren ska kunna få ytterligare 10 000 kronor i anordnarbidrag per lärling och år under förutsättning att lärlingens handledare har deltagit i en handledarutbildning som är godkänd av Skolverket. Det innebär att bidraget för en arbetsplats med en utbildad handledare totalt kan bli minst 57 500 kronor (prop. 2013/14:1 utg.omr. 16 s. 70). Riksdagen ställde sig bakom regeringens anslagsförslag (bet. 2013/14:UbU1, rskr. 2013/14:104).

Myndighetsuppdrag m.m.

I budgetpropositionen för 2013 sägs bl.a. följande om lärlingar: Nationella lärlingskommittén (SOU 2011:72) och Skolverket (dnr 2011:444) har lyft fram vikten av att lärlingarna möts av välutbildade handledare på arbetsplatserna. I sin kvalitetsgranskning av det arbetsplatsförlagda lärandet beskriver Skolinspektionen handledarnas avgörande betydelse (rapport 2011:2). Skolinspektionen konstaterar att skolor som erbjuder handledarutbildningar ofta får dåligt gensvar och få deltagare. En del skolor har därför gett upp dessa försök. Handledare på arbetsplatserna uppger att de inte har möjlighet att delta på grund av tidsbrist eller andra omständigheter. Regeringen har därför gett Skolverket i uppdrag (U2010/2145 m.fl., deluppdrag 7) att utforma och tillgängliggöra stöd för handledare på arbetsplatser som tar emot elever för arbetsplatsförlagt lärande (prop. 2012/13:1 utg.omr. 16 s. 70).

Bland Skolverkets åiterrapporteringskrav i regleringsbrevet för 2014 framgår att verket löpande ska följa upp och analysera den reformerade gymnasieskolan som startade hösten 2011. I redovisningen ska bl.a. särskilt belysas utvecklingen av det arbetsplatsförlagda lärandets omfattning och kvalitet och kvaliteten i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Uppdraget ska redovisas årligen till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 oktober.

Skolverket har vidare bl.a. haft ett uppdrag av regeringen om utveckling av kvaliteten i den gymnasiala lärlingsutbildningen (U2010/2145 m.fl.). Ett deluppdrag handlar bl.a. om insatser för att höja kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet på den gymnasiala lärlingsutbildningen. Deluppdraget slutredovisades i anslutning till Skolverkets årsredovisning för 2013.

I december 2013 fick Skolverket i uppdrag (U2013/7249/GV) att inrätta ett lärlingscentrum vid myndigheten som ska

- stimulera anordnandet av gymnasial lärlingsutbildning genom insatser riktade till huvudmän, arbetsgivare och branschorganisationer
- främja ungdomars intresse för gymnasial lärlingsutbildning
- ge stöd och råd till huvudmän, branschorganisationer och arbetsgivare bl.a. när det gäller att organisera utbildning på arbetsplatser, anordna handledarutbildning, utforma utbildningskontrakt samt i fråga om uppföljning kvalitetssäkring och dokumentation av det arbetsplatsförlagda lärandet
- stimulera samverkan mellan skola och arbetsliv, särskilt regionalt, för att säkra att arbetslivets behov beaktas vid utformningen av utbildningarna.

Målet är fler gymnasiala lärlingar och höjd kvalitet i det arbetsplatsförlagda lärandet. Skolverket ska löpande hålla regeringen informerad om uppdragets genomförande. Skolverkets lärlingscentrum inledde för en tid sedan sin verksamhet.

Skolinspektionen presenterade i juni 2013 en granskning av den gymnasiala lärlingsutbildningen på 35 skolor, 21 kommunala och 14 fristående. Skolorna svarar för runt en femtedel av de lärlingsplatser som finns i Sverige. Det var första gången Skolinspektionen granskade kvaliteten i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Granskningen visade att eleverna är mycket nöjda med sin utbildning, speciellt den arbetsplatsförlagda delen. Många upplevde utbildningen som en nystart och en möjlighet att få en yrkesidentitet efter många år i skolbänken. Granskningen visade också stora skillnader mellan skolorna i hur omfattande samarbetet med arbetslivet är. Många skolor saknade en övergripande strategi för hur lärlingsutbildningen ska bedrivas, och hos dessa kan utbildningen se mycket olika ut och ha högst skiftande kvalitet hos en och samma huvudman. Samtidigt fanns flera goda exempel på ett väl utvecklat samarbete med arbetslivet, där arbetsplatserna är engagerade i såväl anskaffningen av bra lärlingsplatser som i uppföljning och betygssättning (Skolinspektionen, kvalitetsgranskningsrapport, den 10 juni 2013).

Regeringen beslutade den 20 mars 2014 om ett tilläggsdirektiv (dir. 2014:50) till Utredningen om utvecklingen av gymnasieskolans teknikprogram (dir. 2013:122). Av tilläggsdirektivet framgår bl.a. att utredaren ska se över hur branschernas och arbetsgivarnas inflytande över och ansvar för den gymnasiala lärlingsutbildningen ska utvecklas. Utredaren ska utreda intresset och förutsättningarna för en försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning med ökat inflytande och ansvar för branscher och arbetsgivare, s.k. branschlärling och, om det finns intresse bland arbetsgivare och parter, lämna sådana förslag som krävs för en försöksverksamhet. Uppdraget i tilläggsdirektivet ska redovisas senast den 31 mars 2015.

Motionen

I kommittémotion 2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 1 begärs att regeringen gör en översyn av den gymnasiala lärlingsutbildningen. I yrkande 2 föreslås att regeringen bjuder in arbetsmarknadens parter och kommer överens om en lärlingsutbildning som är förankrad hos dessa, både vad gäller innehåll och genomförande. Motionärerna framhåller att man bör lyssna, lära sig och ta god tid på sig för att utveckla en bra och hållbar modell för lärlingsutbildningen så att ungdomarna får bästa möjliga utbildning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis påminna om att den gymnasiala lärlingsutbildningen genom den traditionella skolförlagda formen av yrkesutbildning har kompletterats med ett flexibelt arbetsplatsförlagt alternativ – gymnasial lärlingsutbildning – som kan inspirera elever, arbetsplatser och huvudmän att pröva nya vägar för att trygga den framtida kompetensförsörjningen. Lärlingsutbildningen innebär en stor förändring i det svenska utbildningsväsendet – både genom att den är omfattande när det gäller antalet ungdomar som berörs och för att den till sitt innehåll är annorlunda jämfört med hur yrkesutbildningen fungerat tidigare. Utbildningsformen ställer andra krav inte bara på lärlingarna utan också på gymnasieskolorna och arbetsplatserna.

Införandet av den gymnasiala lärlingsutbildningen 2011 föregicks av sedvanligt utredningsarbete inom det statliga kommittéväsendet (SOU 2008:27) och efterföljande remissförfarande. Införandet av den gymnasiala lärlingsutbildningen föregicks även av en tre år lång försöksverksamhet från vilken många nyttiga lärdomar kunde dras, inte minst av Nationella lärlingskommittén (SOU 2011:72) som inrättades i samband med försöksverksamheten. En lång rad satsningar har vidare gjorts under senare år på bl.a. handledarutbildning, förbättringar av kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet, höjd kostnadsersättning till eleverna och höjda anordnarbidrag för mottagarna av lärlingarna. Flertalet myndighetsuppdrag har också genomförts eller pågår i syfte att bl.a. förbättra kvaliteten i lärlingsutbildningen. Till detta ska läggas den tillsyn av den gymnasiala lärlingsutbildningen som Skolinspektionen genomför. Från Skolinspektionens granskning av kvaliteten i den gymnasiala lärlingsutbildningen som presenterades i juni 2013 kan särskilt framhållas att den visade att eleverna är mycket nöjda med sin utbildning, speciellt den arbetsplatsförlagda delen (Skolinspektionen, kvalitetsgranskningsrapport, den 10 juni 2013).

Genom regleringen av de lokala och nationella programråden säkerställs att bransch- och arbetslivsorganisationer har ett viktigt inflytande över yrkes- och lärlingsutbildningen. Utskottet har också i samband med gymnasiereformen (Gy 2011) betonat vikten av att näringslivet ges inflytande över yrkesutbildningen (bet. 2009/10:UbU3 s. 39). Satsningar och myndighetsuppdrag för att förbättra lärlingsutbildningen har också i flertalet fall i

varierande grad haft inslag av samverkan och samarbete med arbetslivet, branscher och parter på arbetsmarknaden. Till detta ska läggas att en utredare för närvarande ser över hur branschernas och arbetsgivarnas inflytande över och ansvar för den gymnasiala lärlingsutbildningen ska utvecklas (dir. 2013:122, 2014:50).

Utskottet anser mot bakgrund av det ovan anförda att den gymnasiala lärlingsutbildningen har haft tid att utvecklas och förbättras inte minst i samråd med bransch- och arbetslivsorganisationer och att det har gjorts och alltjämt pågår insatser och en utredning för att ytterligare förbättra den gymnasiala lärlingsutbildningen. Någon översyn av lärlingsutbildningen eller något samråd med arbetsmarknadens parter om den gymnasiala lärlingsutbildningen är sålunda inte behövligt, och utskottet avstyrker således motion 2013/14:Ub7 (S) yrkandena 1 och 2.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. **Gymnasial lärlingsanställning, punkt 1 (V)**

av Rossana Dinamarca (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Ub6 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) och avslår proposition 2013/14:80 punkterna 1–4.

Ställningstagande

Sverige behöver fler lärlingar, men det är fel väg att gå att, som regeringen gör, sätta i stort sett allt hopp till en lärlingsutbildning för gymnasieelever. Man bör i stället framför allt satsa på stöd till lärlingsanställningar i deras egentliga mening, dvs. färdigutbildning inom anställningar efter gymnasiet – riktiga anställningar som bygger på lärlings- eller utbildningsavtal mellan arbetsmarknadens parter.

Regeringen föreslår i propositionen en ny anställningsform som ska vara möjlig för gymnasiala lärlingar under utbildningstiden. Regeringen redovisar dock inga tungt vägande skäl för att gå ifrån dagens ordning, där lärlingsanställningar är förbehållna färdigutbildningar efter gymnasiet. Vänsterpartiet anser att det finns skäl att vara varsam med att införa nya anställningsformer. Elever inom gymnasial lärlingsutbildning kan redan i dag anställas under utbildningstiden om så skulle önskas. Att vidta åtgärder för att ytterligare uppmuntra detta är inte eftersträvansvärt. Vänsterpartiet, som noterar att förslaget har avstyrkts av flera remissinstanser, ser således inget behov av en ny anställningsform. Man bör i stället förlita sig på och bygga vidare på principen om förhandlade utbildningsavtal. Det finns redan i dag särskilda utbildningsavtal i vissa branscher, och de kan tas fram i andra. Former för utbildning som avtalas mellan arbetsgivare och fackliga organisationer har bäst förutsättningar att vara framgångsrika. Kollektivavtal finns i samtliga branscher som kan vara relevanta för anställning av gymnasiala lärlingar. Arbetsgivare bör uppmuntras att ansluta sig till dessa.

Om förslaget om gymnasial lärlingsanställning antas får det dessutom den olyckliga konsekvensen att eleverna undantas från LAS. Det innebär att de fackliga organisationerna fråntas inflytande, kontroll och påverkan på dessa anställningar.

Det anförda innebär att jag anser att riksdagen bör avslå propositionen.

2. Gymnasial lärlingsanställning och kollektivavtal, punkt 2 (S, MP, V)

av Ibrahim Baylan (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Gunilla Svantorp (S), Jabar Amin (MP), Rossana Dinamarca (V) och Adnan Dibrani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att det i de delar det krävs ändring av den nuvarande arbetsrättsliga lagstiftningen för införandet av lärlingsanställningar finns skäl att betona vikten av att det sker på ett sätt som är vedertaget på det arbetsrättsliga området. Ändringarna ska således göras genom dispositiv lagstiftning, med möjligheter till avvikelser genom kollektivavtal och med hänsyn och anpassning till den svenska arbetsmarknadsmodellen även i övrigt.

Vi anser vidare att endast företag med kollektivavtal ska kunna använda sig av den gymnasiala lärlingsanställningen. Med detta vill vi betona vikten av att anställningar ska ske inom ramen för branschernas speciella behov och struktur och med hänsyn till vad som i övrigt regleras i kollektivavtalen.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

3. Översyn av gymnasial lärlingsutbildning, punkt 4 (S, MP)

av Ibrahim Baylan (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Gunilla Svantorp (S), Jabar Amin (MP) och Adnan Dibrani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi är övertygade om att lärlingsutbildningar kan vara ett bra alternativ för vissa elever. För att utveckla en lärlingsutbildning med högsta kvalitet måste vi komma bort från att beskriva lärlingsformen som något som är till för skoltrötta elever. I stället måste vi beskriva lärlingsutbildningen som en alternativ pedagogisk modell. Vi vill utveckla utbildningarna så att avhoppet minskar. Men vi menar att vi ska lyssna, lära oss och ta god tid på oss att utveckla en bra och hållbar modell för skolan och för ungdomarna så att de får bästa möjliga utbildning.

Regeringen bör ta initiativ till en översyn av den gymnasiala lärlingsutbildningen enligt vad som anförts ovan.

4. Gymnasial lärlingsutbildning och arbetsmarknadens parter, punkt 5 (S, MP, V)

av Ibrahim Baylan (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Gunilla Svantorp (S), Jabar Amin (MP), Rossana Dinamarca (V) och Adnan Dibrani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Gymnasial lärlingsutbildning kan vara ett verksamt sätt att höja kvaliteten i yrkesutbildningen. Tyvärr har försöksverksamheten med lärlingsutbildning inte varit framgångsrik när det gäller att motverka avhopp från lärlingsutbildningen. Införandet av lärlingsutbildningen måste följas upp så att det blir verklig kvalitet i den. Det är av största vikt att vända utvecklingen som innebär att unga väljer bort yrkesprogrammen och lärlingsutbildningen.

Regeringen bör mot ovanstående bakgrund bjuda in arbetsmarknadens parter i syfte att komma överens om en gymnasial lärlingsutbildning som är förankrad hos dessa både vad gäller innehåll och genomförande.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2013/14:80 Gymnasial lärlingsanställning:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om gymnasial lärlingsanställning.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480).

Följdmotionerna

2013/14:Ub6 av Rossana Dinamarca m.fl. (V):

Riksdagen avslår proposition 2013/14:80 Gymnasial lärlingsanställning.

2013/14:Ub7 av Ibrahim Baylan m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör göra en översyn av den gymnasiala lärlingsutbildningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör bjuda in arbetsmarknadens parter och komma överens om en lärlingsutbildning som är förankrad hos dessa, både vad gäller innehåll och genomförande.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att endast företag med kollektivavtal ska kunna använda sig av den gymnasiala lärlingsanställningen.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:Ub225 av Lars-Axel Nordell och Mikael Oscarsson (båda KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa lärlingsanställning som ny anställningsform.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om gymnasial lärlingsanställning

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § I denna lag finns bestämmelser om avtal om tidsbegränsad anställning (avtal om gymnasial lärlingsanställning) som inom ramen för det arbetsplatsförlagda lärandet får ingås mellan

1. en elev som genomgår en sådan gymnasial lärlingsutbildning som avses i 16 kap. 11 § skollagen (2010:800), och

2. den juridiska eller fysiska person som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av en sådan utbildning enligt ett utbildningskontrakt som anges i 16 kap. 11 a § skollagen.

Arbetstagare som omfattas av denna lag är enligt 1 § andra stycket lagen (1982:80) om anställningsskydd undantagna från den lagens tillämpning.

I semesterlagen (1977:480) finns särskilda bestämmelser om semester för arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning.

2 § Ett avtal om gymnasial lärlingsanställning är ogiltigt i den utsträckning det upphäver eller inskränker en arbetstagares rättigheter enligt denna lag. Avvikelser från lagen får dock göras genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

En arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal enligt första stycket får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar i den avtalslutande arbetstagarorganisationen men som sysselsätts i sådant arbete som avses med avtalet.

Anställningsavtal

3 § Ett avtal om gymnasial lärlingsanställning får avse hela eller en del av tiden för det arbetsplatsförlagda lärandet i den gymnasiala lärlingsutbildningen.

4 § Senast en månad efter det att arbetstagaren har påbörjat sin anställning ska arbetsgivaren lämna skriftlig information till arbetstagaren om alla villkor som är av väsentlig betydelse för anställningsavtalet eller anställningsförhållandet. Om anställningstiden är kortare än tre veckor, är arbetsgivaren inte skyldig att lämna sådan information.

Informationen ska innehålla åtminstone följande uppgifter:

1. arbetsgivarens och arbetstagarens namn och adress, anställningens tillträdesdag samt arbetsplatsen,

2. att anställningen avser en gymnasial lärlingsanställning och en kort specificering eller beskrivning av arbetstagarens arbetsuppgifter,

3. anställningens slutdag eller förutsättningar som gäller för att anställningen ska upphöra,

4. begynnelselönen, andra löneförmåner och hur ofta lönen ska betalas ut,

5. längden på arbetstagarens betalda semester, att semesterledighet ska avtalas särskilt och vad som gäller i fråga om semesterersättning för semesterlön som tjänats in men inte tagits ut,

6. längden på arbetstagarens normala arbetsdag eller arbetsvecka, och

7. tillämpligt kollektivavtal, i förekommande fall.

De uppgifter om förutsättningarna för anställningens upphörande som avses i andra stycket 3 samt uppgifter som avses i andra stycket 4–6 får, om det är lämpligt, lämnas i form av hänvisningar till annan författning, kollektivavtal eller utbildningskontrakt som reglerar dessa frågor.

5 § Om förutsättningarna för anställningen ändras genom ett beslut av arbetsgivaren eller genom en överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetstagaren och ändringen gäller någon av de uppgifter som arbetsgivaren har eller skulle ha informerat om enligt 4 §, ska arbetsgivaren lämna skriftlig information om ändringen inom en månad.

6 § Anställningen upphör när det arbetsplatsförlagda lärandet enligt utbildningskontraktet avslutas. Anställningen upphör dock dessförinnan om

1. den löper ut enligt avtalet om gymnasial lärlingsanställning,

2. en part frånträder utbildningskontraktet i enlighet med villkoren i det, eller

3. en part frånträder anställningen, men inte utbildningskontraktet, i en situation där utbildningskontraktet kan frånträdas i enlighet med villkoren i det.

Skadestånd

7 § En arbetsgivare ska betala ersättning till arbetstagaren för den förlust som uppkommer och för den kränkning som inträffat om arbetsgivaren

1. avbryter den gymnasiala lärlingsanställningen i förtid, eller

2. bryter mot skyldigheten att lämna skriftlig information till arbetstagaren enligt 4 eller 5 §§.

Vad som sägs i första stycket 1 gäller inte i ett sådant fall som avses i 6 § 2 eller 3.

Om det är skäligt, kan skadeståndet sättas ned eller helt falla bort.

Preskription

8 § En arbetstagare som vill kräva skadestånd enligt 7 § ska väcka talan inom sex månader från den tidpunkt då den skadegörande handlingen företogs. Om inte talan väcks inom den tiden, har arbetstagaren förlorat sin talan.

Rättegång

9 § Mål om tillämpning av denna lag handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

Förslag till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1982:80) om anställningsskydd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.

Från lagens tillämpning undantas dock

1. arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor får anses ha företagsledande eller därmed jämförlig ställning,

2. arbetstagare som tillhör arbetsgivarens familj,

3. arbetstagare som är anställda för arbete i arbetsgivarens hushåll,

4. arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller i utvecklingsanställning.

4. arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller i utvecklingsanställning, och

5. arbetstagare som är anställda i gymnasial lärlingsanställning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

¹ Senaste lydelse 2005:1193.

Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)
dels att nuvarande 16 kap. 11 b § ska betecknas 16 kap. 11 c §,
dels att det i lagen ska införas en ny bestämmelse, 16 kap. 11 b §, av
följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

11 b §

En elev som utför arbete enligt ett utbildningskontrakt ska i det sammanhanget inte anses som arbetstagare. Detta gäller inte om arbetet omfattas av ett avtal om gymnasial lärlingsanställning. Bestämmelser om sådan anställning finns i lagen (2014:000) om gymnasial lärlingsanställning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

Härigenom föreskrivs att 5 och 28 §§ semesterlagen (1977:480) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §²

När det gäller en anställning som avses pågå i högst tre månader och som inte varar längre tid, får det avtalas att semesterledighet inte ska läggas ut. I sådant fall har arbetstagaren rätt till semesterersättning.

Arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning har rätt till semesterledighet enbart om detta har avtalats särskilt. En arbetstagare i sådan anställning har rätt till semesterersättning för den semesterlön som tjänats in men inte tagits ut. Sådan ersättning ska, om inte annat avtalats eller följer av 28 § första och andra styckena eller 30 §, betalas ut senast en månad efter vårterminens slut.

28 §³

Om anställningen upphör innan arbetstagaren har fått den semesterlön som tjänats in, ska arbetstagaren i stället få semesterersättning. Detta gäller inte om annat följer av 30 b eller 31 §.

Motsvarande ska gälla om arbetstagarens anställningsvillkor ändras så att semesterledighet med semesterlön ska förläggas redan under intjänandeåret. I sådant fall ska bestämmelserna om semesterersättning tillämpas som om anställningen hade upphört vid den tidpunkt från vilken de nya anställningsvillkoren ska gälla.

När det gäller arbetstagare som anställs för arbete som avses pågå i högst tre månader finns särskilda bestämmelser om semesterersättning i 5 §.

Särskilda bestämmelser om semesterersättning finns i 5 § för

- 1. arbetstagare som anställs för arbete som avses pågå i högst tre månader, och*
- 2. arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

² Senaste lydelse 2009:1439.

³ Senaste lydelse 2009:1439.

BILAGA 3

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2013/14:AU3y

Gymnasial lärlingsanställning

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 20 februari 2014 att bereda arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2013/14:80 Gymnasial lärlingsanställning och eventuella motioner i detta ärende i de delar de berör arbetsmarknadsutskottets beredningsområde. Två motioner har väckts med anledning av propositionen.

I yttrandet behandlar arbetsmarknadsutskottet frågan om det är lämpligt att införa gymnasial lärlingsanställning och den rättsliga regleringen av denna anställningsform samt frågan om det bör krävas att en arbetsgivare är bunden av kollektivavtal för att få använda sig av gymnasial lärlingsanställning.

Utskottet anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka regeringens proposition 2013/14:80 och avstyrka motionerna 2013/14:Ub7 (S) och 2013/14:Ub6 (V) i de delar som berör utskottets beredningsområde.

I yttrandet finns två avvikande meningar (S, MP och V).

Utskottets överväganden

Propositionen

I proposition 2013/14:80 Gymnasial lärlingsanställning föreslår regeringen att en ny anställningsform för gymnasiala lärlingar ska införas – gymnasial lärlingsanställning. Anställningen ska regleras i en särskild lag om gymnasial lärlingsanställning. Enligt den nya lagen får en elev som genomgår gymnasial lärlingsutbildning och den juridiska eller fysiska person som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av en sådan utbildning enligt ett utbildningskontrakt ingå avtal om tidsbegränsad anställning (avtal om gymnasial lärlingsanställning) inom ramen för det arbetsplatsförlagda lärandet (1 §). I propositionen föreslår regeringen också att det ska införas bestämmelser i skollagen (2010:800) som innebär att en elev som utför arbete enligt ett utbildningskontrakt inte i det sammanhanget ska anses som arbetstagare, om inte arbetet omfattas av ett avtal om gymnasial lärlingsanställning. Regeringen föreslår vidare att arbetstagare som är anställda i gymnasial lärlingsanställning ska undantas från tillämpningsområdet för lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS, vilket ska framgå av både den nya lagen och LAS.

Enligt förslaget ska ett avtal om gymnasial lärlingsanställning vara ogiltigt i den utsträckning det upphäver eller inskränker en arbetstagares rättigheter enligt lagen om gymnasial lärlingsanställning. Avvikelser från lagen får dock göras genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation. En arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal föreslås få tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar i den avtalsslutande arbetstagarorganisationen men som sysselsätts i sådant arbete som avses med avtalet (2 §).

Avtal om gymnasial lärlingsanställning ska få avse hela eller en del av tiden för det arbetsplatsförlagda lärandet i den gymnasiala lärlingsutbildningen (3 §). En sådan anställning omfattar dock inte helger eller lov. För att eleven ska hinna fullgöra sin utbildning under terminerna föreslår regeringen en ändring i semesterlagen (1977:480) som innebär att arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning ska ha rätt till semesterledighet enbart om detta har avtalats särskilt. En arbetstagare i sådan anställning ska under pågående anställning ha rätt till semesterersättning för den semesterlön som tjänats in men inte tagits ut.

Arbetsgivare ska vidare vara skyldiga att lämna skriftlig information till arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning om alla villkor som är av väsentlig betydelse för anställningsavtalet eller anställningsförhållandet (4 §). Informationsskyldigheten gäller endast vid anställning längre än tre veckor. Om förutsättningarna för anställningen ändras ska ny skriftlig information lämnas inom en månad (5 §).

En gymnasial lärlingsanställning ska enligt lagförslaget upphöra när det arbetsplatsförlagda lärandet enligt utbildningskontraktet avslutas. Anställningen upphör dock dessförinnan om den löper ut enligt avtalet om gymnasial lärlingsanställning eller om en part frånträder utbildningskontraktet. Anställningen kan även upphöra före avtalstidens slut om en part har rätt att frånträda utbildningskontraktet i enlighet med villkoren i det men väljer att enbart avsluta anställningen (6 §).

Den nya lagen föreslås även innehålla regler om skadeståndsskyldighet för arbetsgivare i vissa fall, preskription och rättegångsbestämmelser (7–9 §§).

Regeringen föreslår att lagförslagen ska träda i kraft den 1 juli 2014.

Motionerna

Två motioner har väckts med anledning av propositionen. Nedan redovisas endast de yrkanden som berör arbetsmarknadsutskottets beredningsområde.

Socialdemokraterna betonar i kommittémotion 2013/14:Ub7 av *Ibrahim Baylan m.fl.* vikten av att den arbetsrättsliga lagstiftning som behöver ändras vid införandet av gymnasiala lärlingsanställningar ändras på det sätt som är vedertaget inom det arbetsrättsliga området, dvs. genom dispositiv lagstiftning med hänsyn till den svenska arbetsmarknadsmodellen. Partiet anser att endast företag med kollektivavtal ska kunna använda sig av den gymnasiala lärlingsanställningen (*yrkande 3*). Genom det kravet vill partiet betona vikten av att sådana anställningar ska ske inom ramen för branschens speciella behov och struktur samt med hänsyn till vad som i övrigt regleras i kollektivavtalen.

Vänsterpartiet föreslår i kommittémotion 2013/14:Ub6 av *Rossana Dinamarca m.fl.* att riksdagen ska avslå propositionen. Partiet anser att Sverige visserligen behöver fler lärlingar men att det är fel att, som regeringen gör, sätta i stort sett allt hopp till lärlingsutbildning för gymnasieelever. Stödet bör i stället riktas in på lärlingsanställningar i dess egentliga mening, dvs. färdigutbildning inom anställningar efter gymnasiet. Sådana riktiga anställningar bygger på lärlings- eller utbildningsavtal mellan arbetsmarknadens parter. Regeringen redovisar inga tungt vägande skäl för att gå ifrån dagens ordning där lärlingsanställningar är förbehållet denna grupp. Enligt partiet bör man vara varsam med att införa nya anställningsformer. Gymnasielärlingar kan redan i dag anställas under utbildningstiden om så skulle önskas, framför allt genom visstidsanställning och anpassade kollektivavtal. Åtgärder för att ytterligare uppmuntra detta är inte eftersträvsvärt. Enligt Vänsterpartiet finns det inget behov av en ny anställningsform. I stället för att rikta in sig på att erbjuda arbetsgivare utan kollektivavtal bättre möjligheter att anställa gymnasielärlingar bör man rikta in sig på förhandlade utbildningsavtal. Former för utbildning som avtals mellan arbetsgivare och fackliga organisationer har bäst förutsättningar att vara framgångsrika. Om regeringens förslag skulle antas skulle även

den olyckliga situationen uppstå att eleverna undantas från LAS. De fackliga organisationerna skulle då fråntas inflytande, kontroll och påverkan på dessa anställningar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet begränsar sin behandling till frågan om det är lämpligt att införa gymnasial lärlingsanställning och den rättsliga regleringen av denna anställningsform samt frågan om det bör krävas att en arbetsgivare är bunden av kollektivavtal för att få använda sig av gymnasial lärlingsanställning.

Gymnasial lärlingsanställning

Utskottet välkomnar inledningsvis regeringens intentioner bakom propositionen. Insatser för att föra skola och arbetsliv närmare varandra är viktiga för att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden. Utskottet anser att åtgärder som främjar anställning av elever redan under den gymnasiala lärlingsutbildningen kan spela en central roll i det sammanhanget. Förslaget att införa anställningsformen gymnasial lärlingsanställning är en önskvärd åtgärd just i den riktningen.

Utskottet delar regeringens uppfattning att en anställning kan stimulera eleverna inom lärlingsutbildningen till ett ökat engagemang för sin utbildning och motivera lärlingarna att fullfölja utbildningen. Genom att kunna anställa lärlingarna under utbildningen bör också företagen som tar emot lärlingar på ett tidigare stadium kunna säkra sin kompetensförsörjning och lärlingarna på sikt kunna få tillsvidareanställningar efter avslutad utbildning. Vidare noterar utskottet att Nationella lärlingskommittén har slagit fast att många företag är intresserade av att anställa lärlingar och att en majoritet av remissinstanserna ser positivt på eller inte har något att invända mot möjligheten för företag och lärlingar att komma överens om ett anställningsförhållande redan under utbildningstiden. Utskottet uppfattar därför att regeringens förslag är något som är efterfrågat på dagens arbetsmarknad.

En utgångspunkt för regeringens förslag har varit att det i dag råder oklarhet om elevers rättsliga ställning när de utför den arbetsplatsförlagda delen av lärlingsutbildningen och att detta är otillfredsställande. Utskottet delar regeringens uppfattning att eventuella oklarheter på området är olyckliga. Det är viktigt för både eleverna och företagen som tar emot dem att få klarhet i om lärlingarna ska betraktas som elever eller arbetstagare. Utskottet anser att det är lämpligt att vidta lagstiftningsåtgärder för att klargöra vad som gäller på området. Den ordning som regeringen nu föreslår med en särskild lag om gymnasial lärlingsanställning där anställningsformen regleras, en undantagsbestämmelse i LAS och ett tydliggörande i skollagen om att en lärling som utgångspunkt inte är arbetstagare är enligt utskottet en väl avvägd ordning.

När det gäller förslaget om att arbetstagare som är anställda i gymnasial lärlingsanställning ska undantas från LAS bör det framhållas att flera av bestämmelserna i LAS inte lämpar sig för tillämpning på anställda gymnasiala lärlingar. Genom sin utbildningskoppling avviker den föreslagna anställningsformen från vad som vanligtvis gäller för ett anställningsförhållande, t.ex. i fråga om uppsägning och avskedande. Utskottet anser därför att det är en rimlig avvägning att undanta gymnasiala lärlingar från LAS tillämpningsområde. Utskottet välkomnar samtidigt regeringens förslag om att det i den nya lagen om gymnasial lärlingsanställning ska införas en informationsskyldighet för arbetsgivaren om anställningsvillkoren liknande den som finns i LAS. Vidare anser utskottet att den rättsliga utformning som regeringen i övrigt föreslår är väl utformad. Det innebär att utskottet ser positivt på förslagen om bl.a. hur stor del av tiden av det arbetsplatsförlagda lärandet som anställningen får avse och när anställningen ska upphöra. Detsamma gäller bestämmelserna om skadestånd, preskription och att eventuella tvister ska handläggas som arbetstvister. Utskottet anser även de problem som rör en oinskränkt rätt till semesterledighet för personer med gymnasial lärlingsanställning får en väl avvägd lösning genom de ändringar i semesterlagen som regeringen föreslår.

Utskottet konstaterar att Vänsterpartiet i sin motion 2013/14:Ub6 är negativt inställt till införandet av gymnasial lärlingsanställning och att partiet föreslår att propositionen ska avslås. Enligt partiet finns det inget behov av en ny anställningsform, utan stödet bör i stället inriktas på färdigutbildning inom anställningar efter gymnasiet. Mot bakgrund av vad som anförts ovan kan utskottet inte dela Vänsterpartiets skeptiska inställning till gymnasial lärlingsanställning utan ser regeringens förslag som en välkommen insats för att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden.

Krav på kollektivavtal

Socialdemokraterna framställer i ett motionsyrkande krav på att endast företag med kollektivavtal ska kunna använda sig av gymnasial lärlingsanställning. Utskottet kan inte dela partiets uppfattning. I likhet med regeringen anser utskottet att utgångspunkten bör vara att alla relevanta arbetsgivare ska ges möjlighet att kunna erbjuda arbetsplatsförlagt lärande och anställa lärlingar. Att begränsa sig till arbetsgivare som har kollektivavtal vore fel väg att gå. Ett sådant krav skulle kunna utestänga en stor andel av de små och medelstora företagen i Sverige och därmed försvåra strävan att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden.

I sin motion påpekar Socialdemokraterna även vikten av att den arbetsrättsliga lagstiftning som behövs med anledning av införandet av gymnasiala lärlingsanställningar utformas med hänsyn till den svenska arbetsmarknadsmodellen. Utskottet noterar i det sammanhanget att den föreslagna 2 § i den nya lagen om gymnasial lärlingsanställning tillåter att avvikelser från

lagen får göras genom kollektivavtal som slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation, helt i linje med vad som är vedertaget på det arbetsrättsliga området.

Sammanfattning

Utskottet ställer sig med det ovan anförda bakom regeringens lagförslag. Det innebär att utskottet anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka propositionen och avstyrka motionerna 2013/14:Ub7 (S) yrkande 3 och 2013/14:Ub6 (V).

Stockholm den 3 april 2014

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Jessica Polfjärd

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jessica Polfjärd (M), Ylva Johansson (S), Maria Plass (M), Raimo Pärssinen (S), Katarina Brännström (M), Gustav Nilsson (M), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Annika Qarlsson (C), Johan Andersson (S), Mehmet Kaplan (MP), Andreas Carlson (KD), Mattias Karlsson (SD), Jenny Petersson (M), Kerstin Nilsson (S), Ismail Kamil (FP) och Christina Høj Larsen (V).

Avvikande meningar

1. Avvikande mening (S, MP)

Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S), Mehmet Kaplan (MP) och Kerstin Nilsson (S) anför:

Vi anser att det i de delar det krävs ändring av den nuvarande arbetsrättsliga lagstiftningen för införandet av lärlingsanställningar finns skäl att betona vikten av att det sker på ett sätt som är vedertaget på det arbetsrättsliga området. Ändringarna ska således göras genom dispositiv lagstiftning, med möjligheter till avvikelser genom kollektivavtal och med hänsyn och anpassning till den svenska arbetsmarknadsmodellen även i övrigt.

Vi anser vidare att endast företag med kollektivavtal ska kunna använda sig av den gymnasiala lärlingsanställningen. Med detta vill vi betona vikten av att anställning ska ske inom ramen för branschernas speciella behov och struktur och med hänsyn till vad som i övrigt regleras i kollektivavtalen.

Det anförda innebär att vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2013/14:Ub7 (S) yrkande 3.

2. Avvikande mening (V)

Christina Høj Larsen (V) anför:

Vänsterpartiet anser att Sverige behöver fler lärlingar men att det är fel väg att gå att, som regeringen gör, sätta i stort sett allt hopp till lärlingsutbildning för gymnasieelever. Man bör i stället framför allt satsa på stöd till lärlingsanställningar i dess egentliga mening, dvs. färdigutbildning inom anställningar efter gymnasiet – riktiga anställningar som bygger på lärlings- eller utbildningsavtal mellan arbetsmarknadens parter.

Regeringen föreslår i propositionen en ny anställningsform som ska vara möjlig för gymnasielärlingar under utbildningstiden. Regeringen redovisar dock inga tungt vägande skäl för att gå ifrån dagens ordning, där lärlingsanställningar är förbehållet färdigutbildningar efter gymnasiet. Vänsterpartiet anser att det finns skäl att vara varsam med att införa nya anställningsformer. Gymnasielärlingar kan redan i dag anställas under utbildningstiden om så skulle önskas. Att vidta åtgärder för att ytterligare uppmuntra detta är inte eftersträvansvärt. Vänsterpartiet, som noterar att förslaget har avstyrkts av flera remissinstanser, ser således inget behov av en ny anställningsform. Man bör i stället förlita sig på och bygga vidare på principen om förhandlade utbildningsavtal. Det finns redan i dag särskilda utbildningsavtal i vissa branscher, och de kan tas fram i andra. Former för utbildning som avtalas mellan arbetsgivare och fackliga organi-

sationer har bäst förutsättningar att vara framgångsrika. Kollektivavtal finns i samtliga branscher som kan vara relevanta för anställning av gymnasielärlingar. Arbetsgivare bör uppmuntras att ansluta sig till dessa.

Om förslaget om gymnasial lärlingsanställning antas får det dessutom den olyckliga konsekvensen att eleverna undantas från LAS. Det innebär att de fackliga organisationerna fråntas inflytande, kontroll och påverkan på dessa anställningar.

Det anförda innebär att jag anser att utbildningsutskottet bör avstyrka propositionen och tillstyrka motion 2013/14:Ub6 (V).